

MANAGEMENT TŘÍDY

4. seminář z Pedagogické psychologie

MECHANISMUS NEVHODNÉHO CHOVÁNÍ

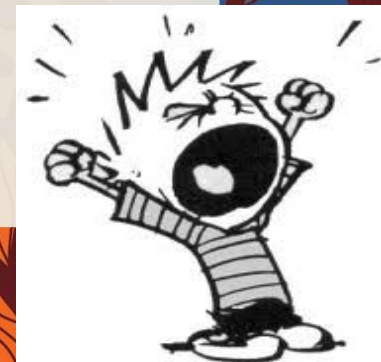
Podle Alfreda Adlera a Rudolfa Dreikurse

- Adler: hybnou silou lidského chování je potřeba náležit, tzn.
 - Být součástí vztahů
 - Být schopný/á
 - Být důležitý/á
 - Odvaha být nedokonalý/á
- Člověk volí různé postupy, jak pocitu náležitosti dosáhnout, pokud mu/jí nejde pozitivně, zvolí nevhodné chování („negativní pozornost je lepší než žádná pozornost“)
- Co je cílem nevhodného chování? Co potřebuje dítě sytit?

MECHANISMUS NEVHODNÉHO CHOVÁNÍ

- Dreikurs: pokud dítě necítí naplnění potřeby náležit (subjektivně vnímané), zvolí si náhradní, chybný cíl chování:
 - Být součástí vztahů => **pozornost** (např. předvádění se, žalování)
 - Být schopný/á => **moc** (např. odporování, odmítání)
 - Být důležitý/á => **pomsta** (např. pasivní agrese, zlomyslnost)
 - Odvaha být nedokonalý/á => **vyhnutí se** (např. netečnost, pasivita)

MECHANISMUS NEVHODNÉHO CHOVÁNÍ

Cvičení: Napište si ke každé potřebě jeden příklad konkrétního postupu, který vyučující může použít, aby tyto potřeby sytil:

Být součástí vztahů

Být schopný/á

Být důležitý/á

Odvaha být nedokonalý/á

ZÁSADY PRO ZVLÁDÁNÍ OBTÍŽNÝCH SITUACÍ S ŽÁKY

- 1. NEJEDNÁ SE O SOUBOJ**
- 2. NENÍ TO OSOBNÍ**
- 3. KDYŽ VÝCHOVNÝ POSTUP U NĚKOHO NEFUNGUJE, HLEDEJTE JINÝ**
- 4. NEZŮSTÁVEJTE V OBTÍŽNÉ SITUACI SAMI**

REAGOVÁNÍ NA NEVHODNÉ CHOVÁNÍ ŽÁKŮ - předpříprava

- A. Práce na pozitivním vztahu se třídou (nepřinese to absenci obtíží, ale mnohem lépe se řeší, když třída vnímá, že máte navázaný dobrý vztah)
- B. Mít základnu v pravidlech (abychom měli na co se odkazovat při upozorňování na nevhodné chování)
 - Pravidla (školní řád, třídní pravidla, pravidla hodiny..)
 - Dobře je znát
 - Rozumět jim, co je jejich důvodem a cílem (vy i děti)
 - Uvědomit si, která pravidla jsou pro mě zásadní a důsledně reagovat na jejich překračování
 - Tvoření a práce s pravidly viz příští seminář

REAGOVÁNÍ NA NEVHODNÉ CHOVÁNÍ ŽÁKŮ - na co si dávat pozor

- Vždy mluvit o chování, ne o osobě žáka, používat konkrétní popis (vidím, slyším...)
- Dávat si pozor ve svých větách na „vždycky“, „nikdy“... („Nikdy neposloucháš“ - opravdu nikdy?)
- Neptat se „proč“, když nás nezajímá odpověď
- Nenechat se žákem odvést od jádra (při výmluvách žáka se opakovaně vracet k tomu důležitému, co chci řešit)
- Při konfrontaci žáka ideálně oddělit od „publika“
- Odstupňovat reakci (určit si, jaké způsoby použiju při prvním napomenutí nebo připomínce pravidel až po opakované nerespektování pravidel)
- V ideálním případě se vyvarovat sarkasmu, ironie, nevěřícným otázkám
- V žádném případě nezesměšňovat žáka, nedělat „show“ před třídou

ZTIŠENÍ TŘÍDY, PRÁCE S HLUKEM

◦ Začít u sebe

- průběžně si u sebe kontrolovat, jak mluvím já jako vyučující (třída má tendenci zvyšovat svou hlasitost, pokud vyučující zvyšuje svou hlasitost)
- Když je potřeba: ztišit hlas, zpomalit tempo řeči, případně svůj hlas o něco málo prohloubit

◦ Dopředu si se třídou domluvit a nacvičit podněty a reakce na ně

- Podněty: např. zvonek (když zazvoním), xylofon (než zazní všechny tóny), zatleskání, začátek pokřiku
- Reakce (specifikovat, co po nich chceme, „uklidnit se“ nebo „dávat pozor“ je vcelku nekonkrétní):
 - např. oči se dívají na paní učitelku, uši poslouchají, pusa je zavřená
 - u zatleskání/začátku pokřiku - podívám se směrem k p.u., zopakuji rytmus zatleskání/doplním pokřik, po něm nic neříkám a poslouchám, co vyučující bude říkat (viz slide „aktivity na přitáhnutí pozornosti“)

◦ Teploměr hluku

- S dětmi nacvičovat hravou formou, co znamenají jednotlivé úrovně hluku, vždy je spojovat s konkrétním pojmenováním; teploměr funguje jako vyjádření očekávání úrovně hluku, ale také jako zpětná vazba (můžeme na něm zaznačit, jak moc hlasitá třída aktuálně je)

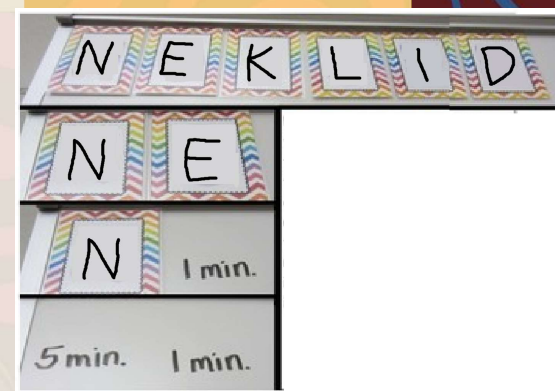
Noise Level Chart

1	Voices Off	
2	Whisper	
3	Quiet Talk	
4	Loud Voice	
5	Presenting	
6	Outside	

ZTIŠENÍ TŘÍDY, PRÁCE S HLUKEM

Další tipy:

- Písmena: Na tabuli máme 6 písmen dávající dohromady slovo „NEKLID“, pod N a E je napsaný počet trestných minut, dopředu seznámíme třídu s tím, k čemu pomůcka je; pokaždé, když je třída příliš hlasitá, odebereme jedno písmeno (od konce), třída ví, že když se dostane k „ne“, mají poslední šanci, pokud dál neklid pokračuje, odebereme další písmeno a tím odkryjeme počet (určíme si ho podle toho, jak potřebujeme) prvních trestných minut (= o kolik minut se vyučovací hodina natáhne do přestávky/případně jak dlouho budou muset trávit určitou aktivitou), pod N jsou další trestné minuty
- Odpočet: (je potřeba s třídou nacvičit) Když potřebujeme třídu ztišit zakřičíme „ŠEST“, třída se přidá na „pět“, odpočítáváme společně až k 0, zároveň ztišujeme hlasitost s každým číslem až po „jedna“, „nulu“ jen naznačujeme ústy
- Aplikace, které ukazují aktuální úroveň hluku ve třídě (promítáme na tabuli) - okamžitá zpětná vazba a pomoc žákům kontrolovat úroveň hlasitosti

AKTIVITY NA PŘITÁHNUTÍ POZORNOSTI

- Jedná se o hravou formu, jak přitáhnout pozornost a využít hravosti dětí
- Vyučující řekne začátek nějaké věty nebo pokřiku, třída reaguje tím, že větu/pokřik dokončí, případně že po vyučujícím opakuje (potlesk, větu, pózu apod.)
- Může mít formu i společného říkání (a ukazování) předem naučené básničky
- Při těchto aktivitách je vhodné pracovat s intonací hlasu, rýmy, bláznivými nápady, plné zapojení učitele

Cvičení: Podívejte se na tato videa

<https://www.youtube.com/watch?v=Lgbd22nV96U> (od 0:35)

<https://www.youtube.com/watch?v=78eiLtQjmss> (od 0:20)

Vypište si nápady, které Vás oslovily. Každý/á zkuste vymyslet jeden pokřik (nemusí se nutně rýmovat)/básničku/něco podobného, co jste viděli ve videích, česky. Svůj nápad napište do sdíleného dokumentu:

<https://docs.google.com/document/d/1c6N0q6Epjy4iFjCbys2ObY6e1RrpH4H8sSOpNxNhkRs/edit?usp=sharing>

TECHNIKY K VYUŽITÍ PŘI KONFRONTOVÁNÍ ŽÁKA CHOVAJÍCÍHO SE NEADEKVÁTNĚ

1. Neverbální signály

- neverbálně kontaktujeme nevhodně se chovajícího žáka a neverbálně jej korigujeme

2. Úvod

- před tím, než žáka konfrontujeme s tím, že se chová nevhodně, je vhodné zaměřit se na to, co má zrovna dělat („Chtěl by ses na něco zeptat ohledně tohoto cvičení?“)
- nebo pozdravit, zeptat se na jméno, zeptat se, jak se má...
- úvod na chvíli odvede pozornost, může pomoci narušit automatickou reakci žáků postavit se do opozice, posiluje vztah

3. Taktické ignorování

- nevšímání si určitého typu nevhodného chování
- hlavně u sekundárního chování (tzn. nevhodné chování, které není tak zásadní v dané situaci, např. úšklebky, ofrňování, povzdechy, mumlání si)
- nikdy neignorujeme opakované neadekvátní chování a situace, kdy je ohrožená bezpečnost
- kombinace se selektivní pozorností (např. věnujeme pozornost žákům, kteří zvedli ruku, ne těm, kteří vykřikují)

4. Jasně vymezení

- např. při nerespektujícím, hrubém projevu
- pojmenovat, určit hranice, dál nerozvádět
- „To, co jsi teď řekla, bylo nezdvořilé/ošklivé/zraňující. Takové projevy tady netrpíme.“
- „Já s tebou mluvím slušně, očekávám to stejné od tebe.“
- pokud se situace opakuje, dát mu/jí jasně vědět důsledky
- probrat situaci s žákem po vyučování, proč je jeho/její chování nevhodné, dát vědět možné sankce

5. Částečný souhlas/ Blokování

- využívá se, když žák použije argument, který při konfrontaci zavádí rozhovor jiným směrem
- odpovíme: „To je možné“ a pak zaměříme pozornost zpět k původní otázce/pokynu
- klidně opakovaně
- využít namísto reakce: „Mně je úplně jedno, co ...říká/myslí/dělá“

6. Přímé volby

- výběr z předem daných možností
- např. „Schovej mobil do tašky nebo ho polož na můj stůl.“
- když má žák možnost rozhodnout se, nestaví se tolik do opozice

8. Připomínka pravidla

- buď ho zopakovat nebo se na něj žáka zeptat

9. Konfrontování s následky

- využívá se až potom, co se na porušení pravidla upozornilo a dal se čas na úpravu chování
- „Pokud se rozhodneš mobil nevypnout, budeme muset spolu řešit tvoje chování po vyučování.“ (=> kázeňský postih)

7. Poskytnutí chvilky

- po pokynu žákovi, aby změnil neadekvátní chování, zaměříme pozornost na výukový proces, nebo na celou třídu
- nestojíme autoritativně nad žákem a nekontrolujeme okamžité uposlechnutí - vede ke stavění se do opozice
- poselství: předpokládám a očekávám, že poslechneš
- zve, povzbuzuje žáka k poslechnutí, vede k převzetí zodpovědnosti
- později následuje „kontrola“

Příklad situace, kdy techniky využity nejsou:

(5. třída, při samostatné práci si žák vytáhne Rubikovu kostku a začne si s ní hrát, při stanovování pravidel hodin bylo nastaveno, že žáci mohou používat hry jen o přestávkách)

U: Martine, jaktože si hraješ s tou kostkou? Cvičení nemáš dodělané a ještě máš tu drzost si vytáhnout hračku. Okamžitě ji schovej!

Ž: Ale v hudebce mi to paní učitelka dovolila.

U: Co si vymýšlíš za nesmysly!

Ž: Ale fakt. *(otáčí se na spolužáky, kteří se začínají chichotat)* Že jo? *(spolužáci souhlasně přikyvuji)*

U: Já jsem ti to ale nedovolila. Dej mi tu kostku, zabavuju ji. No, bude to? *(stojí nad žákem s nataženou rukou)*

Ž: *(začne schovávat kostku do aktovky)*

U: Řekla jsem, dej mi ji!! *(vytrhne žákovi kostku z ruky)* Pořád jsou s tebou jen problémy. Dej mi žakovskou.

Ž: *(mlčí, má skloněnou hlavu a nereaguje ani na opakované požadavky od vyučující, aby jí dal žakovskou knížku)*

U: No prosím, jak chceš. Hned o přestávce volám rodičům a povím jim, jak se jejich syn neumí chovat.

Zkuste odpovědět na následující otázky:

- Jak se cítí vyučující?
- Jak se cítí žák?
- Co se žák tímto naučil?

Příklad situace, kdy jsou techniky využity:

(5. třída, při samostatné práci si žák vytáhne Rubikovu kostku a začne si s ní hrát, při stanovování pravidel hodin bylo nastaveno, že žáci mohou používat hry jen o přestávkách)

U: *(jde k žákovi, navazuje oční kontakt, neverbálně ukazuje, aby se věnoval cvičení, které má před sebou; po chvíli)*

Jak ti jde to cvičení?

Ž: Jde to.

U: Martine, jaké je naše pravidlo pro používání her?

Ž: V hudebce mi to ale paní učitelka dovolila.

U: To je možné, ale v této hodině platí to, co je jsme se dohodli na začátku školního roku. Můžeš si do školy brát hry, ale používají se jen o přestávce. Takže teď máš na výběr, buď mi dej tu kostku na stůl nebo do své aktovky. Za chvíli přijdu a projdeme to cvičení.

(odchází, nevěnuje žákovi pozornost, později za ním jde zjistit, jak mu jde samostatná práce)

Pokud Ž neposlechne předchozí pokyn:

U: Všechno v pořádku? *(o cvičení, které žák vypracovává)*

Ž: Jo.

U: Vidím, že máš pořád v ruce tu kostku. Pokud se rozhodneš ji nedat pryč, budeme se muset setkat po hodině a řešit to jako porušení domluvených pravidel.

Zkuste odpovědět na následující otázky:

- Jak se cítí vyučující?
- Jak se cítí žák?
- Co se žák tímto naučil?

Cvičení: Přiřadte ke zvýrazněným částem dialogu názvy technik, které byly uvedené v dřívějším slidu („Techniky k využití...“) (výsledky najdete na závěr prezentace)

U: (**jde k žákovi, navazuje oční kontakt, neverbálně ukazuje, aby se věnoval cvičení**, které má před sebou; po chvíli)

Jak ti jde to cvičení?

Ž: Jde to.

U: Martine, **jaké je naše pravidlo pro používání her?**

Ž: V hudebce mi to ale paní učitelka dovolila.

U: **To je možné, ale v této hodině platí to, co je jsme se dohodli** na začátku školního roku. **Můžeš si do školy brát hry, ale používají se jen o přestávce.** Takže teď **máš na výběr, buď mi dej tu kostku na stůl nebo do své aktovky.** Za chvíli přijdu a projdeme to cvičení.

(*odchází, **nevěnuje žákovi pozornost, později za ním jde** zjistit, jak mu jde samostatná práce*)

Pokud Ž neposlechne předchozí pokyn:

U: **Všechno v pořádku?** (o cvičení, které žák vypracovává)

Ž: Jo.

U: Vidím, že máš pořádek v ruce tu kostku. **Pokud se rozhodneš ji nedat pryč, budeme se muset setkat po hodině a řešit to jako porušení domluvených pravidel.**

REAKCE NA NEVHODNÉ CHOVÁNÍ ŽÁKŮ

A. „Rychlozásah“:

- **Instrukce k chování**
 - oslovit konkrétní žáky, pak krátce a stručně vyjádřit očekávané chování
- **Neverbální signály**
- **Připomínka pravidla**
 - buď ho zopakovat nebo se na něj žáka zeptat
- **Jasně vymezení**
 - pojmenovat, určit hranice, dál nerozvádět

REAKCE NA NEVHODNÉ CHOVÁNÍ ŽÁKŮ

B. Odstupňování reakcí:

První stupeň: připomenutí pravidla

- „Jaké je pravidlo ohledně používání mobilních telefonů na naší škole?“
- = potvrzení hranice

Druhý stupeň: přímá instrukce (efektivnější pokud dáme „na výběr“)

- „Vypni ten mobil prosím a dej ho buď na můj stůl nebo do své batohu.“
- pokud ze strany žáka nějaké výmluvy, lze částečně připustit („to je možné“), zopakovat pokyn, odejít

“Dát mu/jí chvíli”

Třetí stupeň: dát vědět důsledky, pokud se rozhodne neposlechnout

- „Buď se rozhodneš ten mobil vypnout, nebo ti budu muset dát poznámku.“
- Ideálně bez tónu výhrůžky

REAKCE NA NEVHODNÉ CHOVÁNÍ ŽÁKŮ

Příklad postupu:

1. Oddělit žáka od „publika“ (řešit mimo pozornost „publika“); klidně víckrát zopakovat předchozí požadavek (v klidu, bez křičení a vyhrožování)
2. Udělat „úvod“ (pozdravit, jak se má/ nebo se zeptat na to, jak jde cvičení)
3. Popsat žákovo chování (vidím, slyším..)
4. „Jaké je pravidlo pro..?“
5. Pokud se žák hájí, využít částečný souhlas („To může být pravda, To tak může být..“), vrátit se k otázce (pokud ani po třetí neodpoví, připomenout pravidlo sám/sama)
6. Směřovat k nápravě chování - buď nechat žáka říct, nebo pouze implikovat (sám/sama víš, co máš dělat), nebo dát volbu
7. Zaměřit znovu pozornost na učení. „Přijdu se za tebou podívat o něco později, jak ti to cvičení jde.“
8. Nechat čas
9. Zkontrolovat splnění, opět otázka ohledně toho, co má dělat
10. Pokud nesplnil/a => dát na výběr (buď se rozhodneš takto, nebo nastane tohle...)

TECHNIKA PŘESMĚROVÁNÍ CHOVÁNÍ (REDIRECTING BEHAVIOR)
= proaktivní metoda, která využívá přirozené dětské aktivity; impulz, který by jinak vedl k problematickému chování, přesměrujeme k vhodnějším alternativám

Cvičení: Podívejte se na toto video (od 1:40)

<https://www.youtube.com/watch?v=SsapgGJOAwM> a napište si odpovědi na následující otázky:

- **Jaké jsou základní typy přesměrování? (4 typy), napište si konkrétní větu jako příklad (buď svoji nebo z videa)**
- **Kdy se přesměrování používá? (3 situace)**
- **Používá se přesměrování před nebo po problémovém chování?**
- **Jaké jsou podle vás přínosy přesměrování chování?**

SHRNUTÍ

- Mechanismus nevhodného chování, potřeba náležit, chybné cíle chování (Dreikurs): pozornost, moc, pomsta, vyhnutí se
- Zásady: Není to souboj, Není to osobní, Když nefunguje, hledejte jiný postup, Nezůstávejte v tom sám/sama
- Předpříprava - Pozitivní vztah se třídou, Pravidla
- Popisují chování, ne osobu žáka
- Ztišení třídy, práce s hlukem, aktivity na přitáhnutí pozornosti
- Konkrétní techniky, práce s nimi
- Technika přesměrování chování

ŘEŠENÍ:

U: (**jde k žákovi, navazuje oční kontakt, neverbálně ukazuje, aby se věnoval cvičení, které má před sebou; po chvíli**)

NEVERBÁLNÍ SIGNÁLY

Jak ti jde to cvičení?

ÚVOD

Ž: Jde to.

U: Martine, **jaké je naše pravidlo pro používání her?**

PŘIPOMÍNKA PRAVIDLA

Ž: V hudebce mi to ale paní učitelka dovolila.

ČÁSTEČNÝ SOUHLAS A BLOKOVÁNÍ

U: **To je možné, ale v této hodině platí to, co je jsme se dohodli** na začátku školního roku.

Můžeš si do školy brát hry, ale používají se jen o přestávce.

PŘIPOMÍNKA PRAVIDLA

Takže teď **máš na výběr, buď mi dej tu kostku na stůl nebo do své aktovky.** Za chvíli a projdeme to cvičení.

PŘÍMÁ VOLBA

(odchází, **nevěnuje žákovi pozornost, později za ním jde** zjistit, jak mu jde samostatná práce)

POSKYTNUTÍ CHVILKY

Pokud Ž neposlechne předchozí pokyn:

U: **Všechno v pořádku?** (o cvičení, které žák vypracovává)

Ž: Jo.

ÚVOD

KONFRONTACE S NÁSLEDKY

U: Vidím, že máš pořád v ruce tu kostku. **Pokud se rozhodneš ji nedat pryč, budeme se muset setkat po hodině a řešit to jako porušení domluvených pravidel.**

ZDROJE

K tématu managementu třídy doporučuji zdroje:

- Rogers, B. (2015). *Classroom behaviour: a practical guide to effective teaching, behaviour management and colleague support*. SAGE.
- Tesařová, M. (2016). *Jak na žáky: zvládání náročných situací ve třídě*. Portál.

Další použité zdroje:

- Širůčková, M., Štěpánková, M., & Valášková, M. (2013). *Spolu a jinak ve výchově a vzdělávání*. Brno: Mansio v. o. s.
- Talkin' Chalk. (2017, 6. září). *Managing noise in the classroom*. <https://www.youtube.com/watch?v=5m0iGm-jkNw>
- Kids in The House. (2013, 22. března). Parenting Tips - How To Redirect Your Child's Behavior. <https://www.youtube.com/watch?v=kR0uuaLM15g>

ZDROJE OBRÁZKŮ

- <https://webcomicms.net/holding-hands-circle>
- <https://blogs.psychcentral.com/mentoring-recovery/2011/11/the-necessary-temper-tantrum/>
- <https://cz.pinterest.com/pin/347973508708716420/>
- <https://www.teacherspayteachers.com/Product/FREE-NOISE-Behavior-Management-Tool-844046>
- <https://www.pinterest.co.uk/pin/54535845473704336/>